

A Zeneművészeti Főiskola multja és jövője

Irta: HUBAY JENŐ

Az O. m. kir. Liszt Ferenc
Zeneművészeti Főiskola keletkezése

A zenei fejlődés korszaka

E rövid visszajelentéssel megvilágítani óhajtom Liszt Ferenc befolyását a hazai zeneviszonyok fejlődésére attól az időponttól kezdve, mikor a Zeneakadémiát megalapította. Mint élő tanu-ja és harcosa az azóta elmúlt 47 évnek, képet akarok vázolni egyrészt a lepergett zenei eseményekről, másrészt röviden össze akarom foglalni mindazon okokat, melyek a magyar zeneművészet nagyarányú felvirágozását a mai napig aránylag rövid idő alatt lehetővé tették.

Tudvalevő, hogy 1873-ban Apponyi Albert gróf a képviselőházban szűzbeszédét a felállítandó Zeneakadémia érdekében tartotta; megelőzőleg a zenevilág és a közvélemény már állást foglalt a magyar zeneművészet érdekeinek e messzekiható főfontosságú kérdésében. Mindenki tisztában volt azzal, hogy a dilettantizmus és a cigányművészet vesztőjéből csak egy út vezet ki és pedig az, mely egy nagy állami zeneintézet szervezéséhez és felállításához vezet. Akkor is voltak magánzeneiskolák, ezek között a Nemzeti Zenede első helyen állott, de egyikben sem tanították rendszeresen a zenét. Ezekben az egyes hangszerek tanítása volt a főcél; de e tekintetben sem álltak olyan kimagasló művészek a zeneintézetek rendelkezésére, kik tudásukkal és képességeikkel a fiatal tanulni vágyó, tehetséges zenészeket teljesen kiképezheték volna. A zene rendszeres tanításáról akkor még szó sem volt. A zeneelméletet kezdetlegesen tanították ugyan, de a zeneszerzéstől és a vele járó összes attributumokról beszélni sem lehetett. Ilyen körülmények között a tehetséges fiatal zenészek előtt két út állott: vagy kimentek a külföldre s ott tanultak és legfőképpen ott is maradtak, vagy itthon elzúllottak s a dilettánsok számát szaporítva, tovább rontották a fiatalságot. Persze, ez állapotnak még az a következménye is volt, hogy sok külföldi, többnyire tehetségtelen zenész az említett helyzetet felhasználva, befurakodott az országba, zenei téren csekély vagy semmi szolgáltatást teljesített, de annál nagyobb mértékben germanizált. Kiutat kellett találni ez alantas és megszégyenítő helyzetből. Ezért fogtak össze az akkori legjobb zenészeink és iparkodtak megnyerni terveiknek a zeneművészeti kultúra iránt érzékkel bíró befolyásos politikusokat; így magát Deák Ferencet, Zichy Antalt, gróf Apponyi Albertet. Utóbbi ifjú hévvel és a zene iránti mély vonzódásával lelkesen harcolt a fontos ügy érdekében.

Mindenki tudja, hogy a magyar nemzet különös szeretettel viseltetik és rendkívül fogékony a zene iránt. Sok tehetséges zenész volt mindig az országunkban. Az egész világ elismeri népdalkincsünket. És mégis visszamaradtunk zenei téren. Országunk határára a fényt szóró hármás zenei csillagzat: Haydn, Mozart, Beethoven teremtette örökéletű alkotásait és mi megelégedtünk ugyanakkor Csermák, Bihari és Lavotta tánczenéjével és népies dalaival a cigányok előadásában. Mi volt ennek az oka? A tanítás hiánya. A régi Görögországban egyes nagy emberek, filozófusok és művészek maguk köré gyűjtötték tehetséges, rátermett fiatalokat, ezeket tanították, kik aztán a nagyok nyomdokába léptek. Így volt ez a nagy zenei központban, Bécsben is. A nagy mesterek mellett, kik mély hatással voltak a fiatalokra, kitűnő tanítómesterek képezték ki a fiatalokat, mint pl. Salieri, kitől Schubert élete végén, mesterműveinek megalkotása után, még »tanulni« akart. Mindent nálunk is sokan tudták és általános vágya volt a zenészeknek és a zeneszerető közönségnek, hogy a zenei nevelés nálunk is szakavatott művészek kezébe kerüljön.

Liszt Ferencre tekintett mindenki és tőle várták a megváltást. Liszt jól ismerte a magyar viszonyokat s a zenei dilettantizmust, mely hazájában a zene fejlődését lehetetlenné tette és szívesen segítene volna a helyzetben. Senki más nem rendelkezett azzal a tekintéllyel és nem lett volna képes egy zenei főiskolát szervezni és életbe hívni, mint Liszt Ferenc, ezért a fontos munkát az akkori kormányunk ő reá bízta.

Liszt erre vállalkozott. Megszületett az Orsz. m. kir. Zeneakadémia és első otthona a régi Pest halterének egy kétemeletes házában volt. Liszt Ferencnek a második emeleten rendezték be lakását és e mellett a hálteri fronton, 3 szobából a zenetermet alakították át. Mennyi nagy külföldi művész fordult meg ott s milyen élvezetes hangversenyek hangzóttak abban el!

Liszt első feladatának tekintette maga köré sorakoztatni a Pesten élő mestereket. A zongorasztályt ő maga vezette, de mellette Erkel Ferenc mint igazgató, zongorázni is tanított. Ez szükséges volt, mert Liszt az év csak néhány hónapját töltötte Budapesten. A zeneszerzési osztály vezetését Volkmann Róbertre bízta. A zeneelméletet Nikolics Sándor tanította, a titkári teendőket id. Abrányi Kornél végezte. Ez volt a kezdet. Igen arisztokratikus és kisarányú intézet volt ez, növendéke is kevés volt, mert csakis olyanokat vettek fel, kik hivatásos zenészeknek készültek. Mint-hogy az intézetbe csak tehetséges növendékeket vettek fel, néhány év múlva máris jelentkezett az eredmény. Sok, alaposan kiképzett fiatal zenész kezdhetette meg zenei pályáját. Ezek között voltak Szabados Károly, Aggházy Károly, Major J. Gyula, Vavrincez Mór, stb. Liszt az intézet kibővítését óhajtotta, amiben a közvélemény és a sajtó is támogatta. A hálteri otthon is szűknek bizonyult s a kormány 1882-ben az Andrássy úton adott az intézetnek új hajlékot. Itt már egy gyönyörű lakosztálya volt Lisztnek s a budapesti hölgyek bútorarabokkal, kézihímzésű párnákkal és szőnyegekkel látták el bőven. Erzsébet királyné is küldött a mesternek egy sajátkezű hímezést. Liszt lakásában volt elhelyezve könyvtára is. Ő sokat olvasott és könyveiben számos sajátkezű széljegyzet is található. Liszt szobái mellett volt a szép faragványos zeneterem, 2 manuális orgonával, mely a mai Zeneművészeti Főiskolában az úgynevezett kupolateremben áll. A téremben körülbelül 300 ember foglalhatott helyet.

Liszt hozzáfogott az addig szűk keretekben fentartott intézet kibővítéséhez. Több segédtanár nyert alkalmazást, az énektanítást is bevezették. E célra Passy-Cornet asszony német énekművésznőt szerződtették. De a legfontosabb intézkedése Lisztnek, Koessler János kinevezetése volt. Koessler zeneileg kitűnően képzett, nagyműveltségű német pedagógus volt, kinek úgyszólván az összes újabkori magyar zeneszerzők köszönik kiképzetésüket. Koessler eleinte orgonát tanított, később a karikolát szervezte és vezette. Volkmann halála után a zeneszerzés osztályát is átvette s rendkívüli eredményeket ért el. Egy bizonyos: ha Liszt nem hozta volna Budapestre a német tanítómestert, zeneművészetünk nem emelkedhetett volna oly váratlan gyorsasággal mai színvonalára. A nagy tehetséggel megáldott zeneszerzőink ugyan utat törtek volna maguknak, de nem egyseregről, hanem az összesekről van szó, kik mind mint alaposan kiképzett művészek, a nagy fellendüléshez hathatósan hozzájárultak. Liszt Ferenc tehát próféta szemekkel nézett a jövőbe és intézkedéseivel a Zeneakadémia körül is halhatatlan érdemeket szerzett.

Liszt nem sokáig élvezte új, Andrássy úti otthonát, mert 1886-ban augusztus havában Bayreuthben meghalt. Végh János, a nagyműveltségű kuriai bíró s zeneszerző, ki gróf Apponyival s Mihalovicsal minden, a zeneművészetet érdeklő mozgalomban résztvett, Liszt Ferencet, mint a Zeneakadémia alelnöke 1882-től kezdve távollétében helyettesítette.

Ugyanakkor indult meg egy mozgalom az országban, mely a külföldön élő hírneves magyar művészek Budapestre való telepítését célozta. Trefort Ágoston, a messzelátó, nagyérdemű s népszerű akkori kultuszminiszter, a kor követelményeit megértve, hazahozta Benczur Gyulát, ki a müncheni festőakadémia tanára volt. Tárgyalások folytak Zichy M. és Munkácsy Mihállyal is, melyek azonban, sajnos, eredményre nem vezettek. Trefort a zenét is nagyon kedvelte s Liszt budapesti zenematinéinak rendes hallgatója volt.

A figyelem a kormány részéről felém is fordult. Én akkor Brüsszelben működtem a kir. Konzervatoriumban, mint Vieuxtemps utóda. Atyám halála után, 1885-ben Trefort megbízásából Végh

Magyar, olasz

angol, német

a nap ellen vesz

Alsól - krém

Ingyen mintatubust ad a
Városi Gyógyszertár,
Váci ucca 34. szám.
Kapható minden gyógy-
szertárban és szaküzletben

János tárgyalásokat folytatott velem azon célból, hogy Brüsszelt fölcseréljem Budapesttel. Nem haboztam s elhatároztam, hogy hazámba visszatérek. Meggyőződésemet szerint a talajvesztett gyökér az idegenben elsatnyul. Éreztem, hogy hazámban küldetés vár reám. Elhatározásomat közöltem Végh Jánossal, de lekötve még nem voltam. Nehézemre esett Brüsszelt és az ottani művészvilágot elhagyni, ahol életem talán legnyugodtabb és legkellemesebb éveit töltöttem el.

1886 február havában talákoztam utoljára Liszttel Antwerpenben. Ő e városban és előzetesen Brüsszelben nagy ünneplésben részesült. Liszt Lynen Viktor, egy ottani gazdag patricius palotájában lakott, kinek én is vendége voltam. A palota nagy zenetermében Liszt tiszteletére és közreműködésével hangversenyt rendeztek Lynenek. A legkiválóbb brüsszeli művészek működtek közre s Liszt velem Joachim átiratában XII. rapszódia-ját és a Koronázási miséből a Benedictust játszotta frenetikus hatással. Ez volt Liszt Ferenc utolsó hangversenye. 400 meghívott vendég között a brüsszeli és az antverpeni hivatalos világ, Antwerpen közönségének színe-jáva, írók, tudósok, művészek és a sajtó képviselői résztvettek e felejthetetlen estélyen. Másnap reggel búcsúztam Liszttől, ő sok tanáccsal látott el és én meghátoltan váltam el tőle. Utolsó szavai voltak: »Viszontlátásra Budapestem.« Nem hittem akkor, hogy e nagy emberrel többé nem találkozom ez életben...

Időközben megállapodtam a magyar kormánnyal, mely azon kívánságomhoz is hozzájárult, hogy Popper Dávid, a világhírű gordonkaművész egyidejűleg hívassék meg a gordonkatan-székre.

Villámként sujtott reám augusztus havában Liszt Ferenc hirtelen halálának híre, mely még jobban megerősített azon hitemben, hogy a hazai zeneművészet fejlesztése körül reám is nagy feladat várakozik.

Milyen zenei viszonyokat találtam hazajövetelémkor 1886 őszén itthon

Mikor ősszel a Zeneakadémián jelentkeztem, dezolátus viszonyokat találtam. Peregriny titkár volt az intézetnek tényleges vezetője. Erkel Ferenc már láthatatlan aggastyán volt. Liszt lakását nem óvták meg. A hölgyek ajándékozta tárgyakat visszaküldték. Erzsébet királyné kézimunkáját a bécsi udvarnagyi hivatalnak bocsátották rendelkezésére. Könyvei Weimarba küldettek.

A Zeneakadémia helyzete siralmas volt. Vezetője nem volt. Hét tanár tanított összesen 42 növendéket. Ez hü képe az akkori helyzetnek. Brüsszel után ebben az intézetben kellett működésemet folytatni! Öntudatra ébredtem s éreztem, hogy itt nagy kulturmunka várakozik reám. Popper Dáviddal azonnal megalapítottuk a Hubay-Popper vonósnégyes társulatot, de ez is nagy akadályokba ütközött. Egész Budapesten nem találtunk egy használható másodhegedűt és brácsást. A hegedűt Bécsből kellett importálnunk Herzfeld Viktor személyében, ki Pozsonyban született. Jól választottunk. Ő ugyan nem maradt sokáig quartett-társunk, hanem mint zenekritikus és pedagógus később nagy szerepet játszott. A Zeneakadémia tanárának nevezték ki kívánságomra és Koessler távozása után átvette a zeneszerzési osztályt s az ő működése is kiváló eredményeket értelt. Brácsásnak egy fiatal hollandi művészt szerződtettünk, Bram Elderinget, ki Brüsszelben vezetésem alatt nyerte el tanári és művészi okleve-

Cuki-t vegyél
Cuki-t egyet
GYÁRTJA: SZERENCSI CSOKOLÁDEGYÁR

lét s ma mint a kölni zeneművészeti főiskola első hegedűtanára, Németország legkitünőbb hegedűpedagógusa. Számos növendékei közül Busch lett világhírűvé. Tehát két idegen művészt kellett Budapestre hívnunk, mert megfelelő Budapesten akkor nem volt.

A másik nagy zenei intézményről, a m. kir. Operaházról és akkori helyzetéről is meg kell emlékezni. Élénk figyelemmel kísértem az Operaház működését és csakhamar arra a meggyőződésre jutottam, hogy az a nagy anyagi áldozatok dacára meddóségre van kárhozható, egyrészt azért, mert minden reformtörekvés megtört az Erkel-érdekpolitika bevehetetlen látszó sáncain, másrészt pedig az ott uralkodó internacionális szellem meggátolta az egységes művészi és magyar irányú törekvések győzelmét. A színpadon minden nyelven énekeltek, a zenekarban pedig csak kizárólag németül beszéltek. Gróf Keglevich István zilált helyzetben hagyta az Operaházat s utána Beniczky Ferencet, e józangondolkodású, erélyes úriembert nevezték ki kormánybiztosnak. Beniczky ugyan nem értett a zenéhez, de az Operaház minden önös irányzatú befolyástól mentesíteni óhajtott és működését biztos művészi és nemzeti alapra akarta helyezni.

Ez időben nagy elismerésben részesült Németországban egy fiatal karmester, Weber »Die 3 Pintos« c. operájának átdolgozásával. Neve Mahler Gusztáv. Kitünő karmester és vaskezü ember hírében állt. Popper Dávid őt jól ismerte és alkalmasnak találta az Operaházunkban betöltendő igazgatói állásra. Felkerestem tehát Beniczkyt és föl hívtam figyelmét Mahlerre. Utóbbi arra kért, értesítsük Mahlert, hogy azonnal jöjjön Budapestre. Ez megtörtént. Mahler megnyerte tervével Beniczkyt és rövid idő múlva elfoglalta az igazgatói állást. Mahler öntudatosan és célirányosan járt el s idegen létére nemzeti művészpoltikát kezdeményezett. Mindenekelőtt tiszta magyar előadásokat rendezett s a soknyelvűséget a színpadon megszüntette. Persze, rendkívüli nehézségekbe ütköztek tervei, mert a Zeneakadémia még élete kezdetén állott s nem tudta táplálni az Operaházat jól képzett magyar művészekkel. Nem óhajtok az Operaházzal e cikksorozat keretében foglalkozni, ezúttal csak azt jegyzem meg, hogy az Operaház felvirágozását a Zeneművészeti Főiskola működésének köszöni, mert körülbelül három évtized óta a Főiskolából kikerülő fiatal művészgárda nemcsak teljesen fedi egyetlen Operaházunk művészi szükségletét, de felesleg is marad, mely, minthogy nincsen második Operaház az országban és a Népoperát, sajnos, megszüntették, külföldön keres és talál elhelyezkedést.

A harmadik zenei intézmény — a *Filharmóniai Társulat* — is nagy szerepet játszott a főváros zenei életében. 1886-ban Erkel Sándor, a nagytehetségű karnagy állt az élén. A zenekar legteljesebb bizalmát bírta s rendkívül ragaszkodott hozzá. Azonban e testület idegenekből állott. Köztünk éltek, de nem érezték velünk. Gondolkozásuk német volt s műsoraikat is ennek megfelelően állították össze. Magyar zeneszerző műve alig került műsorra. Nézetük szerint az Erkel-család művein kívül nem volt magyar zene. Ebben sok igaz is volt. Hiszen az akkori zeneszerzők legnagyobb része a dilettantizmus és tehetségtelenség között ingadozott.

Általában akkor még német világ volt zenei téren. A sok bevándorolt idegen zenész már csak saját érdekében is örködött azon, hogy ez meg ne változzék. A hangversenyműsorok legjobb esetben is kétnyelvűek voltak.

Liszt Ferenc jól ismerte e helyzetet és minderről beszélt is velem Antwerpenben, halála előtt. Ő minden bizalmát és minden reményét a Zeneakadémia működésébe helyezte. Ez volt az archimedesi pont, melyből a javulásnak, purifikációnak és fellendülésnek kiindulnia kellett. A Zeneakadémia létezése Liszt halála után a legnagyobb veszélyben forgott s meg voltam győződve arról, hogy csak radikális eszközökkel lehet ezt megmenteni. Az intézet szervezetlen volt. Kévs növendék jelentkezett s előképzettség hiányában ezeket sem lehetett felvenni. Mindjobban kiderült, hogy előkészítő és középtanfolyam nélkül az intézet működése meddő marad és egy-két növendék kiképzéséért nem érdemes az intézetet fentartani és az államot anyagilag megterhelni. Még nagyobb baj volt, hogy az intézetnek céltudatos vezetője nem volt. Tanártársaimmal, különösen Popperrel és Koesslerrel sokat hánytorgattuk e kérdést s végre megállapodtunk abban, hogy Mihalovich Ödönre, a Színművészeti Akadémia

Hotel Pensione Stern **Abbazia.** Egyetlen **penzió** a **türdöhely** legszebb helyén. Minden kényelem, remek **terasz.** Mérsékelt árak

igazgatójára kell az intézet vezetését bízni. Az ő személyéhez fűződött az a reményünk, hogy mint előkelő gondolkozású, nagyműveltségű férfiú, erélyénél és magas összeköttetéseinél

fogva a szükséges reformokat meg fogja valósítani. Ebben nem is csalódtunk.

(Folytatása következik a Pesti Napló vasárnapjában.)